

پیش‌بینی انگیزه پیشرفت بر اساس سرسختی روان‌شناختی و حمایت اجتماعی در دختران دانش‌آموز

سمانه بهزادپور^۱، زهرا سادات مطهری^۲، فرامرز سهرابی^۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۰۲/۳۱

تاریخ وصول: ۱۳۹۶/۰۹/۲۸

چکیده

هدف از پژوهش حاضر پیش‌بینی انگیزه پیشرفت بر اساس سرسختی روان‌شناختی و حمایت اجتماعی در بین دانش‌آموزان دختر دبیرستانی بود. روش پژوهش از نوع توصیفی همبستگی بود. جامعه آماری دانش‌آموزان دبیرستانی دختر در دبیرستان‌های آموزش و پرورش منطقه ۹ شهر تهران بودند. نمونه مورد مطالعه شامل ۷۰ دانش‌آموز بودند که به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. از آزمون سرسختی روان‌شناختی لانگ و گولت (۲۰۰۳)، پرسشنامه حمایت اجتماعی پروسینالو و هلر (۱۹۸۳) (مقیاس دوستان و خانواده) و آزمون انگیزه پیشرفت هرمنس (۱۹۷۰) برای جمع‌آوری داده‌ها استفاده شد. داده‌ها از طریق تحلیل رگرسیون چندگانه و ضریب همبستگی پیرسون مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. نتایج نشان داد که سرسختی روان‌شناختی ($t=0/561$)، حمایت اجتماعی خانواده ($t=0/549$) و حمایت اجتماعی دوستان ($t=0/408$) با انگیزه پیشرفت ارتباط دارند. نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه نشان داد که سرسختی روان‌شناختی ($P<0/01$) و حمایت اجتماعی خانواده ($P<0/01$) به‌طور معنادار انگیزه پیشرفت را پیش‌بینی می‌کنند. با توجه به اینکه انگیزه پیشرفت با سرسختی روان‌شناختی و حمایت اجتماعی رابطه مثبت دارد؛ بنابراین پرورش صفت سرسختی در دانش‌آموزان و ایجاد یک سیستم حمایتی در خانواده می‌تواند در افزایش انگیزه پیشرفت دانش‌آموزان مؤثر باشد.

واژگان کلیدی: سرسختی روان‌شناختی، حمایت اجتماعی، انگیزه پیشرفت

۱. کاندیدای دکتری روانشناسی بالینی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

samaneh_behzadpoor@yahoo.com

۲. کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی خانواده، دانش‌آموخته دانشگاه علم و فرهنگ، تهران، ایران

zahra_motahhari@yahoo.com

۳. استاد روانشناسی بالینی، دانشگاه علامه طباطبائی تهران، ایران asmar67@yahoo.com

مقدمه

در روان‌شناسی و علوم تربیتی یکی از عواملی که به‌عنوان نیروی محرکه رفتار تلقی می‌شود، انگیزه^۱ است. داشتن انگیزه کافی در زمینه‌های مختلف به رفتار فرد جهت بخشیده و وی را برای انجام رفتار مناسب برمی‌انگیزد. یکی از انگیزه‌های مهم که باعث حرکت به سمت هدف می‌شود، انگیزه پیشرفت است. منظور از انگیزه پیشرفت میل یا شوق برای کسب موفقیت و شرکت در فعالیت‌هایی است که موفقیت در آن‌ها به کوشش و توانایی شخص وابسته است (اسلاوین^۲، ۱۳۸۵؛ ترجمه سیدمحمدی). نخستین شکل‌بندی روشن از انگیزه^۳ پیشرفت را مورای^۳ در سال ۱۹۳۸ انجام داد. مورای، انگیزه پیشرفت را اینگونه تعریف کرد: «به نتیجه رساندن کار دشوار، دست‌کاری یا سازمان دادن اشیاء، افراد و عقاید، چیره‌شدن بر موانع، دست یافتن به معیار عالی، رقابت با دیگران و پیش افتادن از آن‌ها». گرچه این مفهوم را مک کلند^۴ توسعه داد و امروز انگیزه^۴ پیشرفت با نام وی همراه است (غفوری، کمالی و نوری ۱۳۸۷).

کارن، روتلر و اسمیت^۵ (۲۰۰۵) معتقدند انگیزه پیشرفت با نیاز به تسلط بر تکالیف، بهتر از دیگران عمل کردن و پیروی کردن از معیارهای بالای برتری ارتباط دارد؛ بنابراین، داشتن انگیزه^۴ پیشرفت بالا موجب می‌شود فرد از حداکثر توان خود برای رسیدن به هدف استفاده کند و به دنبال آن به سطح بالایی از خودکارآمدی دست یابد. نتایج پژوهش‌ها نشان می‌دهد انگیزه دانش‌آموز برای موفقیت و پیشرفت در مدرسه، پیچیده و چندبعدی است. علاوه بر عوامل تحصیلی، عوامل اجتماعی نیز در آن دخالت دارند که شناسایی آن‌ها مستلزم پژوهش‌های متعددی است (پیتنریچ و شانک^۶، ۱۳۸۵؛ ترجمه، شهرآرای). کراندل^۷ (۱۹۶۳) و استاین^۸ (۱۹۶۹) متغیر محیطی و تأیید اجتماعی را در انگیزه پیشرفت تحصیلی مطرح ساخته‌اند. متغیرهای محیطی و تأیید اجتماعی در قالب حمایت اجتماعی می‌گنجد.

1. motivation
2. Slavin
3. Murray
4. McClelland
5. Karen, Rutler & Smitt
6. Pitenrich & schunk
7. Crandall
8. Stain

حمایت اجتماعی مفهومی است که عموماً به‌عنوان کمک دیگران در شرایط دشوار زندگی، درک می‌شود (تیلور^۱، ۲۰۰۷). حمایت اجتماعی به یک احساس ذهنی تعلق داشتن، پذیرفته‌شدن و مورد عشق و محبت قرار گرفتن اطلاق می‌شود. حمایت اجتماعی یک کمک دو جانبه است که موجب خلق تصور مثبت از خود، پذیرش خود و احساس عشق و ارزشمندی می‌شود. تمام این‌ها به فرد فرصت خودشکوفایی و رشد می‌دهد (نیسی و همکاران، ۱۳۸۳). حمایت اجتماعی از طریق ایفای نقش واسطه‌ای میان عوامل تنش‌زای زندگی و بروز مشکلات جسمی و روانی و همچنین تقویت شناخت افراد، باعث کاهش تنش تجربه‌شده، افزایش میزان بقا و بهبود کیفیت زندگی افراد می‌شود (سارز^۲ و همکاران، ۲۰۰۰). یافته‌های تحقیق اوتسی^۳ و همکاران (۲۰۰۶) حاکی از آن است که با افزایش توانایی روان‌شناختی و حمایت اجتماعی، استرس و احساس تنهایی کاهش یافته و سلامت روان و کیفیت زندگی افراد مطلوب می‌شود. لیزا^۴ و همکاران (۲۰۰۶) در مطالعه‌ای با عنوان نقش حمایت اجتماعی در انگیزش تحصیلی نشان دادند که حمایت‌های اجتماعی (خانواده، معلم و دوستان) با انگیزش تحصیلی رابطه مثبت و معناداری دارد. یکتا (۱۳۹۱) نیز در پژوهش خود نشان داد که حمایت اجتماعی خانواده می‌تواند پیشرفت تحصیلی را تبیین کند.

متغیر دیگری که نقش آن در انگیزه پیشرفت در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفته است سرسختی روان‌شناختی است. سرسختی روان‌شناختی، مجموعه‌ای متشکل از ویژگی‌های شخصی است که در رویارویی با حوادث فشارزای زندگی، به‌عنوان منبعی از مقاومت و به‌عنوان سپری محافظ عمل می‌کند کوباسا^۵ (۱۹۷۹) معتقد است که افراد سرسخت دارای ویژگی‌هایی مثل حس کنجکاوی قابل توجه، تمایل به داشتن تجارب جالب و معنی‌دار، اعتقاد به مؤثر بودن آنچه که مورد تصور ذهنی است و ابراز وجود، نیرومندی، توانایی و مقاومت می‌باشند (قیصی، ۱۳۸۳).

از دیدگاه کوباسا (۱۹۷۹) سرسختی شامل سه مولفه تعهد (در برابر بیگانگی)، کنترل (در برابر ناتوانی) و مبارزه‌جویی است که با یکدیگر در ارتباط هستند. کوباسا (۱۹۹۳) معتقد

1. Taylor
2. Suarez
3. Utesy
4. Liza
5. kobasa

است که فرد سرسخت کسی است که سه مشخصه عمومی دارد: الف. اعتقاد به اینکه قادر به کنترل و یا تأثیرگذاری بر روی حوادث است (کنترل). ب. توانایی احساس عمیق در آمیختگی و یا تعهد نسبت به فعالیت‌هایی که انجام می‌دهد (تعهد). ج. انتظار اینکه تغییر، یک مبارزه هیجان‌انگیز برای رشد بیشتر است و آن را جنبه‌ای عادی از زندگی می‌داند (مبارزه‌جویی). مدی^۱ (۱۹۸۷) در پژوهشی نشان داد که سرسختی بالاتر، موفقیت تحصیلی بیشتری را نیز به همراه دارد. همچنین وستمن^۲ (۱۹۹۱) با بررسی زنان و مردانی که در حال ورود به دانشکده افسری ارتش بودند، نشان داد که سرسختی روان‌شناختی بالاتر با موفقیت تحصیلی بیشتر همراه است. پاتن و گلدنبرگ^۳ (۱۹۹۹) نیز در پژوهشی بر روی ۴۱ دانشجوی پرستاری دریافتند که اضطراب و سرسختی روان‌شناختی می‌توانند موفقیت تحصیلی را تحت تأثیر قرار دهد. در مطالعه طولی دیگری که توسط هیون، کیاروچی و ویالی (۲۰۰۷) انجام شد، نتایج آشکار ساخت که دانشجویان واحد سرسختی بالا، عملکرد تحصیلی بالاتری دارند. پژوهش‌های احمدی، زینالی پور و رحمانی (۲۰۱۳)، رفیعی اصل (۱۳۹۰) و دوابی (۱۳۹۳) رابطه بین سرسختی و انگیزه پیشرفت را تأیید نمودند. زارع (۱۳۸۲) در پژوهشی نشان داد که حمایت اجتماعی و سرسختی روان‌شناختی با احساس موفقیت فردی ارتباط مستقیم و مثبت دارند و در ادامه نریمانی (۱۳۸۶) بین متغیرهای سرسختی روان‌شناختی، سبک‌های تفکر و مهارت‌های اجتماعی با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه مثبت معناداری یافت. نتایج پژوهش وی حاکی بر آن بود که از سه متغیر پیش‌بین تنها متغیرهای سرسختی روان‌شناختی و سبک‌های تفکر قابلیت پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی دانش آموزان را دارند. چندین پژوهش انجام شده نیز نشان دادند که بین سرسختی روان‌شناختی و انگیزه پیشرفت رابطه معناداری وجود دارد.

انگیزه پیشرفت از جنبه‌های گوناگون اهمیت دارد و بررسی‌های فراوان نشان می‌دهد که انگیزه پیشرفت با پیشرفت‌های شغلی و تحصیلی، رضایت از زندگی، خلاقیت و پایداری شخصیتی رابطه مستقیم دارد (مک کلند، ۱۹۸۷) و در واقع گاهی موفقیت‌های آینده دانش آموزان وابسته به تلاش و انگیزه آن‌ها برای کسب موفقیت است. لذا انجام تحقیقات بیشتر در راستای مشخص کردن عواملی که در افزایش انگیزه پیشرفت دانش آموزان مؤثر است

1. Maddi
2. Westman
3. Patton & Goldenberg

ضروری احساس می‌شود. از این رو در این پژوهش، محقق به دنبال بررسی رابطه بین این سازه مهم و اساسی با دو سازه مهم دیگر یعنی سرسختی روان‌شناختی و حمایت اجتماعی است. از این رو سؤال‌های پژوهشی که محقق در این پژوهش به دنبال یافتن پاسخ علمی به آن‌ها است عبارتند از:

آیا بین انگیزه پیشرفت با سرسختی روان‌شناختی و حمایت اجتماعی (دوستان و خانواده) رابطه معنادار وجود دارد؟

آیا سرسختی روان‌شناختی و حمایت اجتماعی (دوستان و خانواده) می‌توانند به‌طور معنادار انگیزه پیشرفت را پیش‌بینی کنند؟

روش

طرح پژوهش حاضر با توجه به موضوع و هدف آن توصیفی و از نوع همبستگی است. پژوهش حاضر از لحاظ هدف از نوع پژوهش کاربردی و از نظر شیوه گردآوری داده‌ها، از نوع همبستگی است. جامعه آماری در این پژوهش کلیه دانش‌آموزان دبیرستانی دختر در دبیرستان‌های دولتی منطقه ۹ آموزش و پرورش شهر تهران در سال تحصیلی ۹۳-۹۲ بودند. به استناد به قاعده کلی که در کتاب دلاور (۱۳۸۸) و گال، بورگ و گال (۱۳۹۰) مطرح شده و حجم نمونه را برای تحقیقات همبستگی حداقل ۳۰ نفر ذکر کرده، از میان کلیه آزمودنی‌ها ۷۰ دانش‌آموز به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. به این صورت که از بین دبیرستان‌های موجود در این منطقه ۵ دبیرستان و از هر دبیرستان ۲ کلاس و از هر کلاس ۷ دانش‌آموز به‌طور تصادفی انتخاب شدند.

ابزارهایی که در این پژوهش مورد استفاده قرار شامل موارد ذیل بود:

پرسشنامه سرسختی روان‌شناختی لانگ و گولت^۱: این پرسشنامه خودگزارشی دارای ۴۵ سؤال است که بر اساس مفهوم سرسختی روان‌شناختی دارای سه خرده‌مقیاس تعهد، کنترل و چالش‌جویی است. عبارات پرسشنامه بر مبنای مقیاس لیکرت ۵ قسمتی از نمره ۱ به منزله کاملاً مخالف تا نمره ۵ به منزله کاملاً موافق نمره گذاری می‌شود. ۱۵ عبارت به صورت منفی نمره گذاری می‌شود. در مطالعه لانگ و گولت نتایج مربوط به سنجش پایایی مقیاس نشان داد که همبستگی بین نمرات کلی در پرسشنامه و همچنین نمره آزمودنی در خرده‌مقیاس‌های

1. Lang & Goulet Hardiness Questionnaire

پرسشنامه در حد متوسط تا بالایی بوده و در مورد پایایی مربوط به بازمایی نیز ضریب همبستگی بین اجرای اول و دوم پرسشنامه $r=0/73$ بود. روشن و شاکری (۱۳۸۶) در پژوهشی به بررسی اعتبار و روایی این پرسشنامه بر روی یک نمونه ۵۵۰ نفری از دانشجویان دانشگاه‌های تهران، شاهد و شهیدبهبشتی پرداختند. در مجموع و بر مبنای نتایج این مطالعه اعتبار و پایایی این مقیاس مطلوب گزارش شد و اینکه این پرسشنامه از شرایط لازم برای کاربرد در پژوهش‌های روان‌شناختی و شناسایی افراد سرسخت برخوردار است.

پرسشنامه حمایت اجتماعی (مقیاس دوستان و خانواده)^۱: هر دو مقیاس دارای ۲۰ سؤال سه گزینه‌ای بله، خیر و نمی‌دانم می‌باشد. گزینه بلی نمره یک و گزینه خیر نمره می‌گیرد. در مقیاس خانواده سؤالات حمایت خانواده ۳، ۴، ۱۶، ۱۹ و ۲۰ و در مقیاس حمایت دوستان سؤالات ۲، ۶، ۷، ۱۵، ۱۸ و ۲۰ به صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شوند. در هر دو مقیاس گزینه نمی‌دانم نمره صفر می‌گیرد. هر دو مقیاس حمایت اجتماعی با ضریب آلفای ۰/۹۰ از هماهنگی درونی فوق‌العاده‌ای برخوردار است. آلفای نهایی برای مقیاس حمایت اجتماعی خانواده بین ۰/۸۸ تا ۰/۹۱ و برای مقیاس حمایت اجتماعی دوستان بین ۰/۸۴ تا ۰/۹۰ است. هر دو مقیاس از روایی همزمان خوبی برخوردارند (ثناپی، ۱۳۸۷).

مقیاس انگیزه پیشرفت هرمنس^۲: این آزمون از ۲۹ ماه چهار گزینه‌ای تشکیل شده است. نحوه نمره‌گذاری آزمون به این صورت است که به گزینه‌ها بر حسب انگیزش پیشرفت از زیاد به کم و یا از کم به زیاد، نمره‌های ۴ تا ۱ یا ۱ تا ۴ تعلق می‌گیرد. نمره‌های بالا در این مقیاس نشان‌دهنده وجود انگیزه پیشرفت بالا و نمره‌های پایین بیانگر انگیزه پیشرفت پایین است. شیخ‌فینی (۱۳۷۳) ضریب پایایی این آزمون را از طریق آلفای کرباخ ۰/۸۴ به دست آورد و بازآزمایی آن را ۰/۸۲ گزارش کرده است.

در این پژوهش برای جمع‌آوری اطلاعات، پس از کسب مجوز از سازمان آموزش و پرورش و دریافت لیست مدارس موجود در این منطقه، به قید قرعه ۵ مدرسه انتخاب و به آن‌ها مراجعه شد. پس از هماهنگی با مسئولین مدارس، به قید قرعه از هر مدرسه ۲ کلاس و از هر کلاس ۱۰ دانش‌آموز انتخاب شدند. سپس هدف پژوهش برای آن‌ها توضیح داده شد و از آن‌ها خواسته شد که پرسشنامه‌های تحقیق را با دقت تکمیل نمایند و سؤال‌ها را

1. Social Support Questionnaire (Family and Friend Scale)
2. Herman's Achievement Motivation Questionnaire

تا حد امکان بی‌جواب نگذارند. سرانجام داده‌های جمع‌آوری شده با روش ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه و به کمک نرم افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفتند

یافته‌ها

میانگین و انحراف معیار نمرات آزمودنی‌ها در متغیرهای پژوهش در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱. آمارهای توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیرهای تحقیق	میانگین	انحراف استاندارد
انگیزه پیشرفت	۸۷/۰۸	۵/۹۶۵
سرسختی	۱۶۰	۱۷/۶۴۳
حمایت اجتماعی خانواده	۱۵/۱۹	۴/۷۱۳
حمایت اجتماعی دوستان	۱۲/۹۵	۴/۵۱۵

میانگین و انحراف استاندارد نمرات آزمودنی‌ها در متغیرهای پژوهش در جدول ۱ آمده است. برای انجام روش‌های آماری همبستگی و تحلیل رگرسیون، پیش‌فرض خطی بودن رابطه بین متغیرها از طریق نمودار پراکنندگی مورد بررسی قرار گرفت که نتایج نشان داد پیش‌فرض خطی بودن رابطه بین متغیرها برقرار است. برای بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف استفاده شد. نتایج این آزمون نشان داد که متغیرهای انگیزه پیشرفت ($p=0/27$)، حمایت اجتماعی ($p=0/34$) و سرسختی روان‌شناختی ($p=0/15$) دارای توزیع نرمالی هستند.

جدول ۲. ضریب همبستگی متغیرهای مورد مطالعه با انگیزه پیشرفت

مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجموع مجذورات	F	سطح معناداری
۶۸۶/۱۵۹	۳	۲۲۸/۷۲۰	۱۲/۶۹۴	۰/۰۰۱
۵۹۴/۵۹۸	۳۳	۱۸/۰۱۸		
۱۲۸۰/۷۵۷	۳۶			

همانطور که در جدول ۲ ملاحظه می‌شود ضریب همبستگی پیرسون نشان داد که بین انگیزه پیشرفت با سرسختی روان‌شناختی ($r=0/561$)، حمایت اجتماعی خانواده ($r=0/549$) و حمایت اجتماعی دوستان ($r=0/408$) رابطه مثبت معنی‌داری وجود دارد و این ضرایب در سطح ۰/۰۱ معنادار است.

جدول ۳. شاخص‌های تحلیل واریانس یکراهه (ANOVA) جهت بررسی معناداری کل مدل رگرسیون

شاخص	همبستگی	مجدور همبستگی (R^2)	مجدور همبستگی تعدیل شده	انحراف استاندارد برآورد
مدل	(R)			
۱	۰/۷۳۲	۰/۵۳۶	۰/۴۹۴	۴/۲۴۵

برای بررسی معناداری مدل رگرسیون از تحلیل واریانس یکراهه استفاده شد. با توجه به نتایج جدول ۳ و میزان F مشاهده شده، رگرسیون متغیر ملاک انگیزه پیشرفت از روی متغیرهای سرسختی روان‌شناختی، حمایت اجتماعی دوستان و حمایت اجتماعی خانواده در سطح ۰/۰۱ معنادار است.

جدول ۴. آماره‌های خلاصه مدل رگرسیون

انگیزه پیشرفت
سرسختی روان‌شناختی
۰/۵۶۱
حمایت خانواده
۰/۵۴۹
حمایت دوستان
۰/۴۰۸

آماره‌های خلاصه مدل رگرسیون در جدول ۴ آمده است. با توجه به این جدول و شاخص آماری مجدور همبستگی ($R^2=0/536$) می‌توان نتیجه گرفت که متغیرهای پیش‌بین (سرسختی روان‌شناختی، حمایت اجتماعی دوستان و حمایت اجتماعی خانواده) ۰/۵۳۶ درصد از انگیزش پیشرفت را تبیین می‌کنند.

جدول ۵. شاخص‌های تحلیل رگرسیون چندگانه به روش ورود همزمان

سطح معناداری	T	ضرایب استاندارد شده	ضرایب استاندارد نشده	مقدار ثابت
		Beta	خطای استاندارد معیار	
۰/۰۰۱	۸/۱۷۹		۶/۵۱۴	۵۳/۲۷۷

سطح معناداری	T	ضرایب استاندارد		B	
		شده	خطای استاندارد معیار		
۰/۰۰۲	۳/۳۸۰	۰/۴۲۱	۰/۰۴۲	۰/۱۴۲	سرسختی روان‌شناختی
۰/۰۰۳	۳/۲۲۰	۰/۴۰۲	۰/۱۵۸	۰/۵۰۹	حمایت اجتماعی خانواده
۰/۱۳۱	۱/۵۴۸	۰/۱۹۵	۰/۱۶۶	۰/۲۵۷	حمایت اجتماعی دوستان

همانگونه که در جدول ۵ مشاهده می‌شود و با توجه به مقدار Beta به ترتیب سرسختی روان‌شناختی ($Beta=0/421$) و حمایت اجتماعی خانواده ($Beta=0/402$) در سطح $0/01$ به طور مثبت انگیزه پیشرفت را پیش‌بینی می‌کنند. در میان متغیرهای پیش‌بین حمایت اجتماعی دوستان نمی‌تواند به طور معنادار انگیزه پیشرفت را پیش‌بینی کند. همچنین مشاهده می‌شود که از بین متغیرهای پیش‌بین، سرسختی روان‌شناختی، انگیزه پیشرفت را به طور قوی‌تری پیش‌بینی می‌کند.

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف بررسی رابطه بین انگیزه پیشرفت با سرسختی روان‌شناختی و حمایت اجتماعی (دوستان و خانواده) و پیش‌بینی انگیزه پیشرفت بر اساس سرسختی روان‌شناختی و حمایت اجتماعی بود. نتایج حاکی بر آن بود که بین انگیزه پیشرفت با سرسختی روان‌شناختی رابطه مثبت و معنادار وجود دارد و سرسختی روان‌شناختی می‌تواند انگیزه پیشرفت را پیش‌بینی کند ($P < 0/01$). این نتایج با یافته‌های مدی (۱۹۸۷)، وستمن (۱۹۹۱) و پاتن و گلدنبرگ (۱۹۹۹) و هیون، کیاروچی و ویالی (۲۰۰۷) که نشان دادند سرسختی روان‌شناختی با موفقیت تحصیلی ارتباط دارد و آن را تحت تأثیر قرار می‌دهد همسو است. همچنین این یافته‌ها با نتایج تحقیقات احمدی، زینالی پور و رحمانی (۲۰۱۳)، رفیعی اصل (۱۳۹۰) و دوایی (۱۳۹۳) زارع (۱۳۸۰) و نریمانی (۱۳۸۶) مبنی بر وجود رابطه بین سرسختی با پیشرفت و موفقیت تحصیلی همخوانی دارد. به‌طور کلی می‌توان چنین استنباط کرد که فرد سرسخت به توانایی‌هایش اعتماد دارد و در شرایط دشوار نیز مبارزه‌جویی خود را حفظ می‌کند؛ در نتیجه دست از تلاش برنمی‌دارد و تمام این‌ها باعث می‌شود انگیزه خود را برای موفقیت

حفظ کند. افراد سرسخت در مقابل ناملایمات مقاوم هستند و در نتیجه شکست‌ها و مشکلات باعث نمی‌شود که انگیزه خود را برای رسیدن به اهدافشان از دست بدهند. همچنین مشخص شده است که دانش آموزان و دانشجویانی که از جدیت و وجدان بالایی برخوردارند، در فعالیت‌های تحصیلی خود کنجکاو، طالب پیشرفت، سخت‌کوش و واجد پشتکار هستند. چنین ویژگی‌هایی به‌خوبی با مفهوم ویژگی شخصیتی سخت‌رویی که کوباسا تعریف نموده منطبق است. جالب توجه آن که، سخت‌رویی شخصیتی ارتباط مثبتی با سخت‌کوشی و جدیت در کار دارد. شخصی که از تعهد بالایی برخوردار است، بر اهمیت، ارزش و معنای این که چه کسی است و چه فعالیتی انجام می‌دهد، باور دارد و بر همین مبنا قادر است در مورد هر آنچه که انجام می‌دهد، معنایی بیابد و کنجکاو خود را برانگیزد. دانشجویانی که از ویژگی تعهد بالایی برخوردار هستند، با علاقه و آفری در فعالیت درسی خود غوطه‌ور شده و این موقعیت را به‌عنوان بهترین شیوه، برای نیل به اهداف آموزشی خود تلقی می‌کنند. چنین نگرشی باعث می‌شود که دانشجو یا دانش آموز، دوره تحصیلی را به‌عنوان موقعیتی مهم، ارزشمند و جالب ارزیابی نموده و زمان بیشتری را به آن اختصاص می‌دهد و در نتیجه انگیزه پیشرفت بیشتری نیز خواهد داشت (مجیدیان، ۱۳۸۶).

از سویی دیگر نتایج پژوهش حاضر نشان داد که بین انگیزه پیشرفت با حمایت اجتماعی (خانواده و دوستان) رابطه مثبت معنادار وجود دارد و حمایت اجتماعی خانواده می‌تواند به‌طور مثبت انگیزه پیشرفت را پیش‌بینی کند (P ۰/۰۱). نتایج پژوهش لیزا و همکاران (۲۰۰۶) و یکتا (۱۳۹۱) نیز نشان دادند که حمایت‌های اجتماعی (خانواده، معلم و دوستان) با انگیزش تحصیلی رابطه مثبت و معناداری دارد. در تبیین این یافته می‌توان گفت حمایتی که فرد از جانب اجتماع، به‌خصوص خانواده و دوستان دریافت می‌کند باعث می‌شود که فرد توانایی‌های خود را باور کند و تصویری مثبت از خود خلق کند. حمایت اجتماعی به فرد حس اعتماد و اطمینان می‌دهد، باعث تعامل و فعالیت فرد در محیط می‌شود و در نتیجه باعث می‌شود انگیزه وی برای موفقیت تقویت شود.

به طور کل در ارتباط با یافته‌های این تحقیق می‌توان گفت که پرورش صفت سرسختی روان‌شناختی در کودکان و ایجاد یک سیستمی حمایتی در خانواده که فرزندان را در شرایط دشوار حمایت کرده، اعتماد به نفس آن‌ها را تقویت کند و باعث شود که فرد خود را توانا

احساس کند می‌تواند باعث افزایش انگیزه پیشرفت در فرزندان گردد و در نتیجه می‌توان شاهد موفقیت‌های آتی آن‌ها نیز بود.

با توجه به اینکه این پژوهش بر روی دانش‌آموزان دختر دبیرستانی منطقه ۹ آموزش و پرورش شهر تهران اجرا شده، باید در تعمیم نتایج به سایر مناطق و شهرهای دیگر احتیاط را در نظر گرفت. بنابراین پیشنهاد می‌شود که این نوع پژوهش‌ها بر روی پسران و سایر مناطق و شهرها انجام شود.

منابع

- اسلاوین، رابرت. (۱۳۸۵). روانشناسی تربیتی. ترجمه یحیی سید محمدی. تهران: نشر روان، سال انتشار اثر به زبان اصلی ۲۰۰۶
- پیتریچ، پال آز و شانک، دیل اچ. (۱۳۸۵). انگیزش در تعلیم و تربیت. ترجمه مهرناز شهرآرای، تهران: نشر علم، سال انتشار اثر به زبان اصلی ۲۰۰۲
- ثنایی ذاکر، باقر. (۱۳۸۷). مقیاس‌های سنجش خانواده و ازدواج. تهران: نشر بعثت
- دوایی، مهدی. (۱۳۹۳). بررسی رابطه تفکر انتقادی، سخت‌کوشی، انگیزه پیشرفت تحصیلی و خلاقیت در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی تهران واحد شهر ری. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز، چاپ نشده.
- رفیعی اصل، محمد. (۱۳۹۰). مقایسه رابطه سرسختی روان‌شناختی با انگیزه پیشرفت در دانش‌آموزان متوسطه نظری شهری و روستایی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی، چاپ نشده.
- روشن، رسول و شاکری، حسین. (۱۳۸۶). بررسی اعتبار و پایایی مقیاسی برای مقیاسی برای سنجش سرسختی روان‌شناختی دانشجویان. مجله دانش‌ور رفتار، ۱۷ (۴۰): ۳۵-۵۲
- قیصی، عبدالله. (۱۳۸۳). بررسی رابطه سرسختی روان‌شناختی و روش‌های مقابله با استرس در دانشجویان سال اول روزانه دانشگاه اصفهان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی، دانشگاه اصفهان، چاپ نشده.
- غفوری، محمدرضا؛ کمالی، مهدی و نوری ابوالقاسم. (۱۳۸۷). رابطه انگیزه پیشرفت و سرسختی روان‌شناختی با هیجان‌خواهی و مسئولیت‌پذیری. مجله دانش و پژوهش در روانشناسی، ۱۰ (۳۵): ۱۶۵-۱۸۸

نریمانی، محمد؛ امینی زرار، محمد؛ برهمند، اوشا و ابوالقاسمی، عباس. (۱۳۸۶). ارتباط سرسختی روان‌شناختی، سبک‌های تفکر و مهارت‌های اجتماعی با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان. *فصلنامه روانشناسی دانشگاه تبریز*، ۲(۵): ۹۸-۱۱۲.

نیسی، عبدالکاسم؛ شکرکن، حسین؛ شهنی بیلاق، منیژه و سپهوند، محمدعلی. (۱۳۸۵). مقایسه سلامت روانی، سازگاری فردی^۰ اجتماعی و عملکرد تحصیلی دانش آموزان پایه اول فاقد و واجد مادر در دبیرستان‌های اهواز با کنترل حمایت اجتماعی و هوش دانش آموزان. *مجله علوم تربیتی و روانشناسی*، ۱۳(۳): ۱۳۵-۱۶۲.

مجیدیان، فرزاد. (۱۳۸۶). بررسی رابطه باورهای خودکارآمدی و سخت‌رویی با استرس شغلی مدیران منطقه متوسطه شهر سنندج. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی، دانشگاه علامه طباطبائی، چاپ‌نشده

یکتا، آمنه. (۱۳۹۱). بررسی قدرت پیش‌بینی کنندگی حمایت اجتماعی و خودپندارنده برای انگیزش پیشرفت تحصیلی دانشجویان در گروه دختران و پسران در دانشکده‌های علوم تربیتی و مهندسی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی، دانشگاه شیراز، چاپ‌نشده

- Ahmadi, A., Zainalipour, H., & Rahmani, M. (2013). Studying the role of academic hardiness in academic achievement of students of Islamic Azad University, Bandar Abbas Branch. *Journal of Life Science and Biomedicine*, 3, 418-423.
- Covington, M. V. (1984). The self-worth theory of achievement motivation: Findings and implications. *The Elementary School Journal*, 85(1), 5-20.
- Heaven, P. C., Ciarrochi, J., & Vialle, W. (2007). Conscientiousness and Eysenckian psychoticism as predictors of school grades: A one-year longitudinal study. *Personality and Individual Differences*, 42(3), 535-546.
- Kobasa, S. C. (1979). Stressful life events, personality, and health: an inquiry into hardiness. *Journal of personality and social psychology*, 37(1), 1.
- Legault, L., Green-Demers, I., & Pelletier, L. (2006). Why do high school students lack motivation in the classroom? Toward an understanding of academic amotivation and the role of social support. *Journal of educational psychology*, 98(3), 567.
- Stein, A. H. (1969). The influence of social reinforcement on the achievement behavior of fourth-grade boys and girls. *Child Development*, 727-736.
- Suarez, L., Ramirez, A. G., Villarreal, R., Marti, J., McAlister, A., Talavera, G. A., ... & Perez-Stable, E. J. (2000). Social networks and cancer screening in four US Hispanic groups. *American journal of preventive medicine*, 19(1), 47-52.

- Taylor, S. E., Welch, W. T., Kim, H. S., & Sherman, D. K. (2007). Cultural differences in the impact of social support on psychological and biological stress responses. *Psychological Science, 18*(9), 831-837.
- Utsey, S. O., Lanier, Y., Williams III, O., Bolden, M., & Lee, A. (2006). Moderator effects of cognitive ability and social support on the relation between race-related stress and quality of life in a community sample of black Americans. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology, 12*(2), 334.

